ר' אליעזר (א) אומר אביה אביה ממש אמה אמה ממש ר"ע אומר [א] אביה ואמה זו עבודת כוכבים וכן הוא אומר [1] אומרים לעץ אבי אתה וגו' ירח ימים [ב] ירח שלשים יום ר"ש בן אלעזר אומר תשעים יום ירח שלשים ימים שלשים ואחר כן שלשים מתקיף לה רבינא אימא ירח שלשים ימים שלשים ואחר כן כי הני קשיא ת"ר מקיימין עבדים שאינם מלין דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר אין מקיימין אמר ליה ר' ישמעאל הרי הוא אומר [2] וינפש בן אמתך א"ל בלוקח עבד בין השמשות ולא הספיק למולו הכתוב מדבר דכ"ע מיהת וינפש בן אמתך בעבד ערל כתיב מאי משמע דתניא (ג) וינפש בן אמתך בעבד ערל הכתוב מדבר אתה אומר בעבד ערל או אינו אלא בעבד מהול כשהוא אומר [3] למען ינוח עבדך ואמתך כמוך הרי עבד מהול אמור הא מה אני מקיים וינפש בן אמתך בעבד ערל והגר זה גר תושב אתה אומר זה גר תושב או אינו אלא גר צדק כשהוא אומר וגרך אשר בשעריך הרי גר צדק אמור הא מה אני מקיים והגר זה גר תושב אמר רבי יהושע בן לוי [ג] הלוקח עבד מן העובד כוכבים ולא רצה למול מגלגל עמו עד י"ב חדש לא מל חוזר ומוכרו לעובדי כוכבים אמרוה רבנן קמיה דרב פפא כמאן דלא כר' עקיבא דאי ר"ע האמר אין מקיימין אמר להו רב פפא אפילו תימא ר' עקיבא הני מילי היכא דלא פסקא למילתיה אבל היכא דפסקא למילתיה פסקא אמר רב כהנא אמריתא לשמעתא קמיה דרב זביד מנהרדעא אמר לי אי הכי כי אמר ליה ר"ע בלוקח עבד בין השמשות לישני ליה הא חדא מתרי טעמי קאמר שלח רבין משמיה דרבי אילעאי וכל רבותי אמרו לי משמו [ד] איזהו עבד ערל שמותר לקיימו זה שלקחו רבו על מנת שלא למולו אמרוה רבנן קמיה דרב פפא כמאן דלא כרבי עקיבא דאי ר"ע האמר אין מקיימין אמר להו רב פפא אפילו תימא רבי עקיבא ה"מ היכא דלא אתני בהדיה אבל היכא דאתני אתני אמר רב כהנא אמריתא לשמעתא קמיה דרב זביד מנהרדעא וא"ל אי הכי כי קאמר ליה רבי עקיבא בלוקח עבד בין השמשות ולא הספיק למולו לישני ליה הא וליטעמיך לישני ליה הך אלא (ג) חד מתרי ותלת טעמי קאמר יתיב רבי חנינא בר פפי ורבי אמי ור' יצחק נפחא אקילעא דרבי יצחק נפחא ויתבי וקאמרי עיר אחת היתה בארץ ישראל ולא רצו עבדיה למול וגלגלו עמהם עד שנים עשר חדש וחזרו ומכרום לעובדי כוכבים כמאן כי האי תנא דתניא הלוקח עבד מן העובד כוכבים ולא רצה למול מגלגל עמו עד שנים עשר חדש לא מל חוזר ומוכרו לעובדי כוכבים ר' שמעון בן אלעזר אומר אין משהין אותו בארץ ישראל מפני הפסד טהרות ובעיר הסמוכה לספר אין משהין אותו כל עיקר שמא ישמע דבר וילך ויאמר לחברו עובד כוכבים תניא רבי חנניא בנו של רבן גמליאל אומר מפני מה גרים בזמן הזה מעונין ויסורין באין עליהן מפני שלא קיימו שבע מצות בני נח רבי יוסי אומר [ט] (ז) גר שנתגייר כקטן שנולד דמי אלא מפני מה מעונין לפי שאין בקיאין בדקדוקי מצות כישראל אבא חנן אומר משום ר' אלעזר לפי שאין עושין מאהבה אלא מיראה אחרים אומרים מפני ששהו עצמם להכנס תחת כנפי השכינה אמר ר' אבהו ואיתימא ר' חנינא מאי קראה [4] ישלם ה' פעלך ותהי משכורתך שלמה מעם ה' אלהי ישראל אשר באת לחסות וגומר:

מתני'

כי הני. ששים (א) ואחר כן תבא אליה אחר שיעור אחר כזה תבא אליה: **הרי הוא אומר וינפש בן אמתך.** והאי בעבד ערל כתיב כדמפרש לקמן: **בין השמשות של ע"ש ולא הספיק למולו.** ומזהירו הכתוב לרבו על עבדו לנוח ביום המחרת ולא על שבת הבאה שהרי צריך למולו בשבת זו וכיון דמכל מקרא אחר נפקא מלמען ינוח עבדך לקמן מוקי לה בעבד שמל: **גר תושב.** שקבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים ואוכל נבלות והזהירו הכתוב על השבת דמחלל את השבת כעובד עבודת כוכבים: **האמר אין מקיימין.** אפילו יום אחד: **ה"מ.** דאין מקיים: **היכא דלא פסקא למילתיה.** דלא קיבל מעולם להתגייר ולא פסק מגיותו: **אבל היכא דפסקא למילתיה.** בשעת לקיחתו ונתפייס להתגייר ואחר כך חזר בו מגלגלין שמא יחזור ויתרצה לשון מורי: לישנא אחרינא **ה"מ.** דאין מקיימין היכא דלא פסק למילתיה שמקיימין סתם אבל היכא דפסק דאמר לו הריני מגלגל עמך י"ב חדש ואם לא תמול אמכור אותך מותר דהוי גביה כשכיר בעלמא: **לשמעתא.** האי תרוצא דרב פפא דהיכא דפסק למילתיה משהינן: **לישני ליה הא.** כגון דפסק למילתיה דיכול לקיימו כל י"ב חדש: **חד מתרי טעמי.** שני ליה: **וכל רבותי אמרו לי משמיה.** דרבי אלעאי: **הפסד טהרות.** שמטמא את התרומות דעובד כוכבים גזרו עליו שיהא טמא כזב לכל דבריו (ה): **לספר.** מרק"א בלע"ז כרך המבדיל בין ארץ ישראל לארץ העמים: **שלא קיימו ז' מצות.** בעודן עובדי כוכבים ועד השתא לא איפרעו מינייהו דפורענות גנוזה להם לעתיד לבא אבל כשמתגיירין נפרעין מהם כדי למרק חובתן: **כקטן שנולד.** ואינו נענש על שעבר: **מיראה.** מיראת גיהנם והפורענות האמורה (ו) עליהם: **אשר באת.** שמיהרת ולא איחרת:

רבי אליעזר אומר אביה כו'. למיסבר קראי פליגי אי נמי נפקא מינה אם מתו אביה ואמה או נתגיירו [א] וריב"ן פירש דלר"ע צריכה שתכפור בעבודת כוכבים קודם שתבעל לו ולפירושו לא אתי כר"ע הא דקתני לעיל בד"א שלא קיבלה עליה:

ירח שלשים יום. וכן בפ"ק דנזיר (דף ה. ושם) ואימא שלשים יום דכתיב עד חדש ימים משמע דסתם חדש שלשים והא דאמרי' בר"ה (דף יט:) ובסנהדרין (דף יא. ושם) כמה עיבור שנה שלשים יום רשב"ג אומר חודש [ב] היכא דמוכח שאני (ז) א):

אין מקיימין. פירש ריב"ן שלא ינסך יינו וקשיא לר"י דא"כ כי אתני בהדיה נמי [ג] ועוד דמתשובתו של ר' ישמעאל משמע דמדאורייתא פליגי ונראה לר"י דטעמא דר' עקיבא לפי שצוה הקב"ה לאברהם למול עבדיו [ד] לכך אסור לקיים שאינם מולין [ה]:

זה גר תושב. פירש בקונטרס שקבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים ומחלל שבת כעובד עבודת כוכבים וקשה דאם כן נפישי להו משבע מצות ובמסכת ע"ז (דף סד:) משמע דבשבע מצות שקבלו בני נח איקרי גר תושב ועוד דבפרק ארבע מיתות (סנהדרין דף נח:) אמרי' דעובד כוכבים ששבת חייב מיתה אפילו בחול כל שכן בשבת ובפרק ד' מחוסרי כפרה (כריתות דף ט. ושם) קאמר ר"ע דגר תושב אין מוזהר על השבת ונראה דהכא בעושה מלאכה לצורך ישראל דומיא דוינפש בן אמתך [ו]:

היכא דלא פסקא וכו'. פר"ת דהני מילי אדר' יהושע קאי ולא פסקא למילתיה היינו שכל שעה דוחה אותו מיום ליום שימול אבל היכא דפסקא למילתיה שלא ימול כלל התם אין מקיימין ולא משמע כן [ז] דה"מ אדר"ע קאי [ח] ונראה לר"י כפירושו אבל אדר"ע קאי דהיכא דנתרצה למול ודוחהו התם אין מקיימין הואיל ומצוה למול דשהויי מצוה לא משהינן אבל היכא דפסק שלא ימול אינו מחויב למולו בעל כרחו ומגלגל י"ב חדש עמו אולי יתרצה וכן פי' בשערי דרב האי בשער (ח) רביעי: **שאין עושין מאהבה אלא מיראה.** [ט] בפרק נוטל (בסוטה דף כב: ושם) משמע ששניהם רעים [י] ובפרק כשם (שם דף לא. ושם) משמע דשניהם לשבח [יא] ואומר ר"י דמאהבת המקום ומיראת המקום הוו תרוייהו לשבח מאהבת אדם ומיראת אדם תרוייהו לגריעותא או כמו שפירש שם בקונט' מאהבת שכר [יב] וכגון שאם לא יהיה לו שכר תוהא על הראשונות ואין עושה אלא על מנת לקבל פרס [יג] ומיראה היינו מיראת עונש [יד] אבל הכא קשה דנקט מאהבה לשבח ומיראה לגריעותא [טו] והוי מצי למימר איפכא או תרוייהו לגריעותא או תרווייהו לשבח [טז]: **אשר באת לחסות.** פירוש שמיהרת [יז] ותימה דבפ' מי שאמר הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני (נזיר דף כג: ושם) אומר רות בת בנו של עגלון בנו של בלק מלך מואב היתה וכשתחשוב שנותיו של אהוד שהרג עגלון עד סוף ימים של אבצן דהיינו בועז תמלא יותר ממאתים שנה ולעת זקנתו נשאה דכתיב לבלתי לכת אחרי הבחורים וי"ל דבת בנו של עגלון לאו דוקא אלא כלומר דמזרעו היתה כמו בן בנו של נמרוד הרשע (חגיגה דף יג.) ובקרא קרי לה נערה:

עין משפט
נר מצוה

קמו א ב מיי' פ"ח מהל' מלכים הלכה ה סמג עשין קנב:

קמז ג מיי' פ"א מהלכות מילה הל' ו ופי"ד מהל' איסורי ביאה הל' ט סמג עשין כח טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף ד:

קמח ד מיי' וסמג שם טוש"ע שם בהג"ה:

תורה אור השלם

1. אֹמְרִים לָעֵץ אָבִי אַתָּה וְלָאֶבֶן אַתְּ יְלִדְתָּנוּ כִּי פָנוּ אֵלַי עֹרֶף וְלֹא פָנִים וּבְעֵת רָעָתָם יֹאמְרוּ קוּמָה וְהוֹשִׁיעֵנוּ: ירמיהו ב כז
2. שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂיךָ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִּשְׁבֹּת לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרֶךָ וְיִנָּפֵשׁ בֶּן אֲמָתְךָ וְהַגֵּר: שמות כג יב
3. וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתֶךָ וְשׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וְכָל בְּהֶמְתֶּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ לְמַעַן יָנוּחַ עַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ כָּמוֹךָ: דברים ה יג
4. יְשַׁלֵּם יְיָ פָּעֳלֵךְ וּתְהִי מַשְׂכֻּרְתֵּךְ שְׁלֵמָה מֵעִם יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בָּאת לַחֲסוֹת תַּחַת כְּנָפָיו: רות ב יב

תוספות ישנים

א) ונראה לומר דירח דקרא ר"ל מלא משום שאין חדשה של לבנה פחותה מכ"ט י"ב תשצ"ג וכיון שנכנס ביום שלשים מקצת היום ככולו והוי משלשים. אבל חדש דלשון חכמים הוי שפיר מכ"ט יום: זה גר תושב ולא הספיק למולו בין השמשות. פי' ומן שבת ראשון קאמר דאילו מן שבת שני פשיטא דכיון שהיה לו שהות למולו ולא מל לא ישבות. אכן משמע דהשתא ישבות ואם ירצה לחייב עצמו משביתת שבת הרשות בידו. ותימה דאמרינן עובד כוכבים ששבת חייב וי"ל דזה כיון דלדעתו להתגייר מצי לשבות. וא"נ דאף כי אינו מצווה על שבת מ"מ אנחנו מצווים שלא (לחלל) [יחלל] שבת על ידינו לצוות לו ישראל לעשות מלאכתו: ה"מ היכא דלא פסקא למלתיה. פ"ה דוקא כי לא אמר מתחלה שימול עצמו אין מקיימין אבל היכא דפסקא למלתיה שאמר מתחלה שהוא רוצה למול ואח"כ חזר בו מגלגלין עמו אולי יתרצה למול כמקודם. י"מ היכא דלא פסקא למלתיה שלא פי' שום דבר אז [אין] מקיימים אבל פסקא פירוש פסק הקונה עמו שאם רוצה למול יגלגל עמו ואם לא ימול ימכרנו לעובד כוכבים פסקא ומגלגל עמו דהוי גביה כשכיר בעלמא. וקשה דלקמן משמע דהיכא דאמר שאינו רוצה למול מקיימין (א) והכא נמי היינו רב פפא [ד]אבל היכא דאתני אתני ונראה לפרש ה"מ היכא דלא פסקא שלא אמר איני רוצה למול אז אין מקיימין ומלין אותו מיד דשהויי מצוה לא משהינן אבל היכא דפסקא שאינו רוצה למול (ב) א"נ אינו עם הישראל רק כשכיר יום מקיימין ומגלגלין עמו אולי יתרצה למול וקשה לי דלמה שינה לשונו. ונראה כפ"ה אך לא אסיק אדעתיה דהיכא דאתני אתני עד דשמעיה להיא דשלח רבין: גר שנתגייר כקטן שנולד דמי. ואינו נענש על אשר עשה בגיותו ובדיני שמים איירי דוקא הכא. אבל בדיני אדם אמרינן בן נח שברך את השם בגיותו ונתגייר היה נהרג. וכמו כן אינו אסור בקרובות מטעם הזה דקטן שנולד דמי רק היכא דשייך שמא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה: שאין עושין מאהבה אלא מיראה. משמע היכא דמיראה אינו טוב ובמגילה (כ"ה) משמע דאף מאהבה אינו טוב דקאמר דלמא אתי למעבד מאהבה ומיראה. וגם (בסמוך) [בסוטה (כ"ב)] נמי משמע דמאהבה נמי אינו טוב (דקאמר חשיב) [דקחשיב ליה] גבי ז' פרושין הם וכולן לגנאי. ובסוף כשם משמע דאף מיראה [טוב] (קא חשיב) דקאמר תרווייהו צדיקי גמורי נינהו מר מאהבה ומר מיראה משמע מהתם דאף מיראה צדיק הוא. ונראה לפרש דדוקא מאהבת המקום ומיראת המקום הוו צדיקי אבל מיראת העונש ומאהבת השכר לאו צדיקי נינהו והכא ר"ל שאין עושין מאהבת המקום אלא מיראת העונש והמבין יבין:

מסורת הש"ס

א) (סנהדרין יא.) ספרי פרשה כי תצא, ב) מכילתא פרשת משפטים פ"כ, ג) [יומא עט: סוטה ח. ב"ק קו: זבחים י: ל. לד: מנחות פט: כריתות ג:], ד) [לעיל כב. וש"נ], ה) [נדה לז.], ו) בס"א נוסף: לבא, ז) [וע' תוס' כתובות נו: ד"ה ואין. ועוד שם עא. ד"ה ר' יהודה], ח) [צ"ל שביעי],

גליון הש"ס

גמ' גר שנתגייר בקטן. עיין סנהדרין דף עא ע"ב תד"ה בן:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כי הני ששים וה"ק ואחר כן:

לעזי רש"י

מרק"א. גבול, סְפָר.

תוס' חד מקמאי

תניא וינפש בן אמתך בעבד ערל הכתוב מדבר למען ינוח עבדך ואמתך כמוך בעבד המל. והגר זה גר תושב. וגרך אשר בשערך זה גר צדק. ודוקא במלאכת ישראל הוא דאסור עבד ערל אבל לעצמו מותר. והכי איתא בכריתות פרק מחוסרי כפרה. דגריס התם גר תושב עושה מלאכה לעצמו כישראל בחולו של מועד ר"ע אומר כישראל בי"ט ר"י אומר גר תושב עושה מלאכה לעצמו כישראל בחולו של מועד. עבד ואמה התושבים עושין מלאכה לעצמן בשבת כישראל בחול ר"ש אומר א' גר תושב וא' עבד ואמה התושבים עושין מלאכה לעצמן בשבת כישראל בחש"מ. אמר רב אידי בר גרשום אמר רב אדא בר אהבה הלכה כר"ש: **הא** א) **דאר"ש** הא גופה ומטבילה לשם עבדות כתב הראב"ד דרבנן פליגי עליה ואמרי אף לשום עבדות צריך לקבל ואינו כופהו והלכתא כרבנן דר"ש ור"ע קיימי כותיה לקמן גבי מקיימין עבדים שאינן מהולים **ויש אומרים** דלא פליגי רבנן עליה דר"ש אלא בשחרור אבל לשום עבדות כופהו כדי שלא יטבול לשום בן חורין. ור"ש ור"ע פליגי אם אינו רוצה לכופן אם רשאי לקיימן או לא:

א) נ"ל דהרשב"א כופה.

מוסף תוספות

א. דלר' אליעזר אינה צריכה לבכות ולר"ע צריכה לבכות. ר"פ. ב. [ד]משמע דחדש סתם הוא חדש חסר. סנהדרין יא. תוד"ה רשב"ג. ג. ועוד תימה דלקמן דמגלגל עליו כל י"ב חדש ואמאי הא איכא למיחש שמא ינסך יינו. ר"פ. ד. וכן לכל אחד ואחד יש לעשות כן. ר"פ. ה. ור' ישמעאל גלי קרא דוינפש בן אמתך והגר דמותר לקיימו אם אינו רוצה למול. תוס' הרא"ש. ו. שהכתוב מזהיר לישראל שלא לעשות מלאכה בשבת ע"י עבדו. רמב"ן. ולא להם אסרה תורה אלא לנו שלא לעשות מלאכתינו ע"י עבדינו ולא ע"י גר תושב, ואע"פ שאין באמירה לגוי דעלמא אלא שבות של דבריהם, הכא גזירת הכתוב היא. רשב"א. ז. דלישנא דהני מילי אינו הולך כשיטת התלמוד דעלמא. ריטב"א. ח. וכדאמרינן בסמוך הני מילי היכא דלא אתני דפירושו הני מילי דאמר ר' עקיבא. ריטב"א. אבל לשון פסקה משמע כפירושו. תוס' הרא"ש. ט. משמע דמאהבה טוב ומיראה רע וכו'. תוס' הרא"ש. י. גבי ז' פרושים שמונה אותם לגנאי. תוס' הרא"ש. יא. גבי הני תרי תלמידי דקאמר תרוייהו רבנן מר מאהבה ומר מיראה. תוס' הרא"ש. יב. ולא לאהבת מצות הבורא. רש"י סוטה כב: יג. ולא דמי לאומר סלע זו לצדקה (ר"ה ד.) דהתם אינו תוהא על הראשונות. תוס' הרא"ש. יד. אלא מה על האדם לעשות מאהבת השי"ת כאשר צוונו ה' אלהינו וסוף השכר לבא. רש"י סוטה כב: טו. [ו]צריך לפרש שאין עושין מאהבת המקום אלא מיראת עונש. תוס' הרא"ש. טז. דהו"ל למימר וכו' או תרווייהו מאהבה או תרווייהו מיראה. תוס' הרא"ש. יז. משמע שהיתה רות קטנה כשנתגיירה. נזיר כג: תוד"ה בת.

א) נראה דצ"ל והתם נמי רב פפא הוא דאמר כן דהיכא דאתני אתני ולכן נראה דה"ק היכא דלא פסיקא וכו'. ב) אולי צ"ל א"נ דאמר דאינו רוצה להיות אצל הישראל רק כשכיר יום.

מתני' איזהו [א]ממזר כל שאר בשר שהוא בלא יבא דברי ר"ע [ב]שמעון התימני אומר [א]כל שחייבים עליו כרת בידי שמים והלכה כדבריו ורבי יהושע אומר כל שחייבין עליו מיתת בית דין אמר [ג]רבי שמעון בן עזאי מצאתי מגלת יוחסין בירושלים וכתוב בה איש פלוני ממזר מאשת איש לקיים דברי רבי יהושע [ד][ב]אשתו שמתה מותר באחותה גרשה ומתה מותר באחותה נשאת לאחר ומתה מותר באחותה [ה]יבמתו שמתה מותר באחותה חלץ לה ומתה מותר באחותה נשאת לאחר ומתה מותר באחותה: **גמ'** מ"ט דרבי עקיבא דכתיב [1]לא יקח איש את אשת אביו ולא יגלה כנף אביו [ו]כנף שראה אביו לא יגלה וסבר לה כר' יהודה דאמר באנוסת אביו הכתוב מדבר דהויא לה חייבי לאוין וסמיך ליה [2]לא יבא ממזר בקהל ה' אלמא מהני הוי ממזר [ז]ולרבי סימאי דמרבה שאר חייבי לאוין דלאו דשאר ולרבי ישבב דמרבה אפילו חייבי עשה נפקא להו מולא ושמעון התימני סבר לה כרבנן דאמרי בשומרת יבם של אביו הכתוב מדבר דהויא לה חייבי כריתות וסמיך ליה לא יבא ממזר אלמא מחייבי כריתות הוי ממזר ורבי יהושע לכתוב רחמנא לא יגלה לא יקח [ח](ולא יגלה) למה לי אלא לאו הכי קאמר מלא יקח עד לא יגלה הוי ממזר טפי לא הוי ממזר [ט]אמר אביי הכל מודים בבא על הנדה ועל

מתני' כל שאר בשר שהוא בלא יבא. כל קורבה שהיא בלאו ואפי' אין בה כרת כגון אנוסת אביו וכרבי יהודה דהויא בלאו דלא יגלה כנף אביו[י] ומחמת קורבה (א) כגון נושא חלוצתו דהוי בלא יבנה[כ] והוי לאו דקורבה בלא כרת: **כל שחייבין עליו כרת.** אבל נושא חלוצתו לא הוי ממזר: [ל]**נקיים דברי רבי יהושע.** לא היה כתוב במגלה אלא ארישא קאי אמר ר"ש בן עזאי לקיים דברי ר' יהושע כו': **מאשת איש.** חייבי מיתות כו': **גמ' וכתיב לא יבא ממזר.** וסמיך ליה לא יגלה: דר' יהודה ורבנן בפרק נושאין על האנוסה (לקמן דף צז.): **ולרבי סימאי.** בכתובות (דף כט:) וקידושין (דף סח.) מן הכל היה עושה ר"ע ממזרים חוץ מאלמנה לכ"ג שעושה חללין ולא ממזרי'. מדקאמר חוץ מאלמנה אלמא אפי' חייבי לאוין שלא מחמת קורבה מרבה כגון מחזיר גרושתו משניסת וכגון נתינה לישראל דקיימא בלא תתחתן בם (דברים ז) ומשבעה אומות הוא וכגון עמוני שנשא בת ישראל בניו ממזרים: **חייבי עשה.** מצרי או אדומי קודם ג' דורות דכתיב (דברים כג) דור שלישי יבא להם ולא שני ולאו הבא מכלל עשה עשה. והא דר' ישבב נמי בכתובות (שם) בואו ונצוח על עקיבא בן יוסף שהיה אומר כל שאין לו ביאה בישראל הולד ממזר: **סבר לה כרבנן.** דפליגי אדרבי יהודה בנושאין על האנוסה (לקמן דף צז.) ואמרי האי לא יגלה כנף אביו בשומרת יבם של אביו הכתוב מדבר דהויא ליה אשת אחי אביו ובכרת והאי דהדר כתבה במשנה תורה משום למסמך ליה לא יבא ממזר ולאשמעינן דיש ממזר מחייבי כריתות: ה"ג **ורבי יהושע לכתוב רחמנא לא יגלה.** כלומר אי בשומרת יבם של אביו משתעי או באנוסת אביו משתעי לכתוב לא יגלה כנף אביו לחודיה ולאשמעינן דיש ממזר מחייבי כריתות לרבנן או מחייבי לאוין לרבי יהודה וכל שכן מאשת אב דהויא בכרת ומיתה: **לא יקח.** איש את אשת אביו למה לי למכתב אלא ש"מ מדכתביה הא קמ"ל דלא יבא ממזר עלה קאי דמינה הוא דהוי ממזר משום דחייבי מיתות הוא (ב) ואלא יגלה כנף אביו לא קאי. ואי קשיא כנף אביו למאי כתביה אי בשומרת יבם לעבור עליו בשני לאוין ערות אחי אביך לא תגלה[מ] ולאו דלא יגלה כנף אביו ואי באנוסת אביו אשמעינן לאסורה: **מלא יקח עד לא יגלה.** דהיינו אשת אב הכתובה בין לא יקח ללא יגלה: **הכל מודים.** ואפילו שמעון התימני: **בבא על הנדה.** אע"ג דקאי בכרת אין הולד ממזר: והבא

שמעון התימני אומר כו' והלכה כדבריו. אע"ג דאין למדין הלכה מפי גמרא (ג) [י]הכא הלכתא כוותיה דסתמא דפרק האומר (קדושין דף סו: ושם) נראה עיקר[א] דכהאי גוונא קרי הלכתא פסיקתא בבבא קמא (ד' קב.) ובמסכת ע"ז (דף ז: ושם) בההיא דכל המשנה ידו על התחתונה[ב] ולעיל בפ' קמא (דף יד. ושם) אמר פשיטא בני חייבי לאוין כשרים נינהו[ג] ובפרק שני (לעיל כג.) קאמר רב פפא מסתברא חייבי לאוין תפסי בהו קידושין[ד] ולעיל (דף מה.) פסקינן דעובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר[ה] וכמה אמוראי דאיירי בלכרת מחזיר גרושתו ולר"ע לא משכחת לה לרה דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין וכרבי יהושע נמי יש להוכיח דלא קי"ל כוותיה דאמר לעיל (שם:) ושניהם לא למדוה אלא מאשת אב[ו] וחייבי כריתות דמו לאשת אב לכולי עלמא ולעיל בריש פירקין (דף לז.) קאמר ראב"י דהלכתא כוותיה דאין ממזר מספק[ז] משמע דהויא ממזר מאשת אח ולעיל (ד' מ:) אמר רב טובי בר קיסנא הבא על נרת חלוצתו הולד ממזר[ח] ואפילו רבי יוחנן לא פליג אלא משום דנרה כחלוצה בלאו א): **רבי יהושע אומר כל שחייבין עליו כו'.** יש מגיהים ר' יהודה במקום רבי יהושע דבפרק עשרה יוחסין (קדושין דף עד:) גבי כל האסורין לבא בקהל מותרים לבא זה בזה ור' יהודה אוסר ומפרש עלה דר' יהודה סבר דממזר מאחותו לא הוי ממזר אלא מאשת איש[ט] ופריך עלה תנינא מהך דהכא[י] ואין נראה דהיאך היה בן עזאי אומר לקיים מילתיה דר' יהודה והא קשיא מיניה טובא דהא בן עזאי תלמיד חבר הוה לרבי עקיבא כדאמר במי שמת (ב"ב ד' קנח:) ור' יהודה מתלמידי בתראי דר' עקיבא הוה ועוד דר' יהודה סבר כרבי עקיבא דיש ממזר מחייבי לאוין כדפרישית לעיל (ד' מז.) גבי ההוא דאתא לקמיה דרבי יהודה וכדאמר בפ' ארבע מיתות (סנהדרין ד' נג: ושם) אלא ודאי ר' יהושע גרסינן והתם פריך תנינא משום דהוה ליה למיתני וכן היה רבי יהודה אומר כדבריו אי הוה סבר כר' יהושע ומיהו התם דפריך תנינא הוה מצי למיפרך טפי שפיר דלא אפשר לומר דלר' יהודה ממזר מאחותו לא הוי ממזר כיון דמוקי קרא באנוסת אביו וסבר כר"ע דיש ממזר מחייבי לאוין: **איש פלוני ממזר מאשת איש כו'.** תימה דלא נקט חייבי מיתות ב"ד סתם ואי משום למעשה שהיה כך היה א"כ מנ"ל דהוי כר' יהושע[יא] וי"ל דנקט אשת איש לרבותא דאע"פ שהוא קל משאר חייבי מיתות דהוי בחנק ויש לה היתר בחיי אוסרה[יב]:

וכתיב לא יבא ממזר. וא"ת והא מפסיק קרא דלא יבא פצוע דכא בינתים וי"ל דכיון דלאו בני בנים נינהו ולא שייך מינייהו ממזר[יג] לא חשיב הפסק: **לכתוב רחמנא או לא יקח או לא יגלה.** בקונטרס גרס לכתוב רחמנא לא יגלה ופי' דמלא יגלה לחודיה שמעינן דיש ממזר מחייבי כריתות לרבנן או מחייבי לאוין לר' יהודה לא יקח איש את אשת אביו למה לי למכתב אלא ש"מ מדכתביה דלא יבא ממזר עליה קאי דמיניה הוא דהוי ממזר משום דחייבי מיתות ב"ד הוא אבל אלא יגלה לא קאי ובין לא יקח עד לא יגלה היינו אשת אב הכתובה בין לא יקח ללא יגלה וקשה חדא שמוחק הספרים[יד] ועוד דבין לא יקח עד לא יגלה לא משמע כפירושו דקאי על אשת אב הכתובה בינתים[טו] ועוד אמאי כתב לא יגלה גבי ממזרות ועוד בחייבי מיתות דקילי כמו אשת איש[טז] מנ"ל דהוי ממזר[יז] ועוד דליליף ר' יהושע שאר חייבי כריתות מהיקישא דר' יונה[יח] ונראה לר"י כגירסת הספרים דגרסי לכתוב רחמנא או לא יקח או לא יגלה דמלא יקח נמי שמעינן כריתות דהא דומיא דאשת אב דלא תפסי בה קידושין דהא בהא תליא כדפיר' לעיל (ד' מד: ד"ה עשאה) או מהיקישא דרבי יונה אתו דאיתקיש כל העריות כדאמרי' בריש הבא על יבמתו (לקמן ד' נד:) ומדכתב תרוייהו ש"מ דמלא יקח היינו חייבי סקילה עד לא יגלה דהיינו חייבי כריתות הוי ממזר ואתא לרבויי כל חייבי [כריתות] ומיתות קלות וסבר כרבנן דבשומרת יבם הכתוב מדבר ולא הוי לא יגלה בכלל דאי הוי בכלל לא לכתוב אלא לא יגלה ושמעון התימני נמי ה"מ למימר דסבר כר' יהודה דאמר באנוסת אביו הכתוב מדבר ומלא יקח עד לא יגלה הוי הולד ממזר ואין לא יגלה[יט] בכלל[כ] אלא דניחא ליה למימר דסבר כרבנן °ולפירוש ר"י נ"ל לתנא דפירקין קמא דסבר כרבי יהודה (ד) דאמר באנוסת אביו הכתוב מדבר וסבר נמי דאין ממזר מחייבי לאוין דמלא יקח עד לא יגלה הוי ממזר ואין לא יגלה בכלל: **הכל מודים בבא על הנדה ועל הסוטה.** פירש בקונטרס אפי' לר' עקיבא דפליג ארבנן דמתניתין במחזיר גרושתו וקאמר דהולד ממזר אע"ג דלאו חייבי לאוין דשאר הוא הכא בסוטה מודה וקשה לר"ת דא"כ ה"ל לאתויי לעיל (ד' מד.) גבי משנה דמחזיר גרושתו[כא] ועוד אי קאי הכל מודים למ"ד אליבא דר' עקיבא דהוי ממזר אפילו מחייבי לאוין שאין דשאר הא ע"כ הוי ממזר לרבי עקיבא מיבמה לשוק לסוף תנא כדאמר בפ"ק (לעיל ד' יד.) דאמר ר' אלעזר אע"פ שנחלקו ב"ש וב"ה בצרות מודים שאין ממזר כו' וקאמר לאפוקי מדרבי עקיבא דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין משמע בהדיא דלר' עקיבא הוי ממזר משומרת יבם ועוד אמר בפרק עשרה יוחסין (קדושין דף עה:) גבי כותים שהיו מייבמים את הארוסות ופוטרים הנשואות ורבי עקיבא לטעמיה דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין ובפרק האשה רבה (לקמן ד' צב. ושם) גבי אשה שהלך בעלה ובנה למדינת הים קאמר זו דברי רבי עקיבא דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין אבל חכמים אומרים דאין ממזר מיבמה ולימא אין ממזר מחייבי לאוין האי תנא הך תנא דר"ע הוא דמחייבי לאוין דשאר הוא דהוי ממזר מחייבי לאוין גרידא לא הוי ממזר משמע בהדיא דלמאן דלא בעי אליבא דרבי עקיבא שיהא לאו דשאר הוי ממזר מיבמה לשוק ושם נפרש בעזרת השם מנא ליה דאתיא כרבי עקיבא דלמא אתיא אפילו כרבנן והוי ממזר מדרבנן[כב] ונראה לר"ת דמחזיר גרושתו וסוטה הוו חייבי לאוין דשאר שאינם אסורים אלא משום אישות[כג] ואליבא דתנא

מסורת הש"ס

א) קדושין עד: לעיל מד. [לקמן פה:], ב) [לעיל מד.], ג) [ע' בפי' הרב מברטנורה ריש פ"ד דאבות], ד) [לעיל יז: יח.], ה) לעיל יז:, ו) לעיל ד. [לקמן נז.], ז) [כתובות כט: קידושין סד. סח.], ח) רש"ל מ"ז, ט) [קידושין סח. ע"ש], י) [דברים כג], כ) [דברים כה], ל) [נ"ל אחר ד"ה מאשת], מ) [ויקרא יח], נ) [כדאיתא ב"ב קל: נדה ז:].

תורה אור השלם

1. לֹא יִקַּח אִישׁ אֶת אֵשֶׁת אָבִיו וְלֹא יְגַלֶּה כְּנַף אָבִיו: דברים כג א
2. לֹא יָבֹא מַמְזֵר בִּקְהַל יְיָ גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא יָבֹא לוֹ בִּקְהַל יְיָ: דברים כג ג

גליון הש"ס

תוס' ד"ה לכתוב רחמנא וכו' ולפיר"י צ"ל וכו'. וכפיר"י נ"ל כצ"ל:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כל שאר וכו' ומחמת קורבה דאביו וכגון נושא: (ב) ד"ה לא יקח וכו' דמחייבי מיתות הוא אבל אלא יגלה: (ג) תוס' ד"ה שמעון וכו' מפי גמרא. נ"ב בפרק יש נוחלין דף קל ע"ב: (ד) ד"ה לכתוב וכו' דפרקין קמא דסבר כרבי יהודה. נ"ב ע"ל דף י' בתוספות ד"ה לרבי יהודה:

מוסף רש"י

כל שאר בשר שהוא בלא יבא. אע"פ שאינו אלא בלאו הולד ממזר (קדושין עד:). **כל שחייבין עליו כרת.** שחייבין על אותה ביאה כרת בידי שמים (שם). **הכל מודים.** שמעון התימני דאמר יש ממזר מחייבי כריתות מודה בבא על הנדה, ור' עקיבא דאמר יש ממזר מחייבי לאוין מודה בבא על הסוטה (קדושין סח.).

מוסף תוספות

א. אע"ג דאיכא סתמא אחרינא ביבמות (צב.) כר"ע מ"מ הך סתמא עיקר משום וכו'. קידושין סו: תוד"ה כל. ב. דקתני לה בלשון הלכתא פסיקתא דלישנא דכל החוזר וכל המשנה משמע לפסוק הלכתא. ב"ק קב. תוד"ה גבי. ג. ועוד תני איזהו ממזר כל שאיסורו איסור ערוה וענוש כרת, משמע דלא הוי ממזר אלא מחייבי כריתות. קידושין סו: תוד"ה כל. ד. א"כ זהו דלא כר' עקיבא. ת"י השלם. ה. ולא גריעי גוי ועבד מחייבי לאוין דשאר. ר"פ. ו. [ד]משמע התם דכולהו מודו אי הוה דמיא לאשת אב דלא תפסי בה קידושין לדידיה אבל תפסי בה לאחריני הוי ממזר. תוס' הרא"ש. ז. ודחקי התם אביי ורבא לתרוצי דראב"י אליבא דהלכתא. תוס' הרא"ש. ח. מ"ט באיסורה קיימא, משמע דאי באיסורה קיימא כו"ע מודו דהולד ממזר משום דיש ממזר מאשת אח דהוי חייבי כריתות. ת"י השלם. ט. ור' יהודה אוסר לבא [בני] חייבי כריתות בבני חייבי מיתות. רש"י קידושין עד: י. ואי הוה גרסינן ר' יהושע מאי הוה פריך מר' יהושע לר' יהודה. ר"פ. יא. דילמא הכי הוה מעשה. ר"פ. יב. אפ"ה הוי ממזר, וכ"ש מחייבי מיתות חמורות. ר"פ. יג. וליכא למידרש דמינייהו הוי ממזר. תוס' הרא"ש. יד. שאין גרסתו של רש"י כתובה בכל הנוסחאות. רמב"ן. שבכולם כתוב ליכתוב רחמנא לא יקח או לא יגלה. תוס' הרא"ש. טו. דהכי הו"ל למימר מלא יקח לחודיה הוא דהוי ממזר. תוס' הרא"ש. טז. שהם בשריפה וחנק. תוס' הרא"ש. יז. אימר דוקא אשת אב דאית בה איסור סקילה. ת"י השלם. יח. ותו מנלן למימר דלא יקח בא לגופיה ולמימר דמאשת אב הוי ממזר וקרא דלא יגלה איצטריך לומר דאיכא שני לאוין בשומרת יבם, אימא איפכא דקרא דלא יגלה אצטריך למימר דבשומרת יבם הוי ממזר וקרא דלא יקח בא לומר דאיכא שני לאוין באשת אב. ר"פ. וטפי הוי לן למימר הכי משום דלא יגלה סמיך ליה ללא יבא ממזר טפי מלא יקח. רמב"ן. יט. דהיינו אנוסת אביו דהויא חייבי לאוין. ת"י השלם. כ. דאין ממזר בחייבי לאוין, וכיון דמוקים לא יגלה ללאו שמעינן מלא יקח בין חייבי מיתות בין חייבי כריתות. ת"י השלם. כא. מיהו לא קשיא כולי האי, משום דקאמר נמי בבא על הנדה נקטיה בתר מתניתין דחייבי כריתות. תוס' הרא"ש. כב. הלכך על כרחך האי תנא דאמר הכא דאין ממזר מיבמה לשוק היינו אותו תנא אליבא דר"ע דאמר דמחייבי לאוין דשאר הוי ממזר. תוס' הרא"ש. כג. דזונה לא מפסלא לקהל, אלא משום דהוי אשתו הוא דנאסרה עליו ואשתו שארו היא. רשב"א.

עין משפט
נר מצוה

קמט א מיי' פט"ו מהל' איסורי ביאה הל' א סמג לאוין קיז טוש"ע אה"ע סימן ד סעיף יג:

קנ ב מיי' שם פ"ג הל' ט סמג לאוין שם טוש"ע שם סי' טו סעיף כז:

תוספות ישנים

א) ועוד ראיה דאמר רב נחמן (בקדושין ע"ו) גבי כותי ממזר מאחותו וממזר מאשת איש נתערבו בהם משמע שיש ממזר מאחותו דהוי חייבי כריתות ויש לדחות דהתם קאי אליבא דר' אלעזר ולר' אלעזר אין ראיה דהא ודאי איהו סבר דיש ממזר מחייבי כריתות כדאמרי' לעיל (יד.) א"ר אלעזר אע"פ שנחלקו ב"ש וב"ה בצרות מודים שאין ממזר אלא ממי שאיסורו איסור ערוה וענוש כרת:

תוס' חד מקמאי

הכל מודים **בבא** על הנדה ועל הסוטה ועל שומרת יבם שאין הולד ממזר הא דאמר הבא על הסוטה דאין הולד ממזר ה"מ דרך זנות א"נ מדאורייתא אבל דרך נישואין הולד ממזר מדרבנן. וזו **היא** ששנינו האשה שהלך בעלה למד"ה וא"ל מת בעלך ואח"כ בא בעלה תצא מזה ומזה והולד ממזר מזה [ומזה]. פירוש משני דאוריית' ומראשון דרבנן משום קנסא שמא יאמרו גרש זה ונשא זה ומ"מ אסור בממזרת שאין ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה. ומאי ממזר דקאמר שאסור בבת ישראל והכי איתא בפרק האשה רבה שאסור בממזרת. אלמא אינו ממזר אלא מדרבנן אלא לאו א) ש"מ דברי הכל הוי ממזר ואפי' לר"ש התימני ב) **הא דאתמר** לעיל לענין טבילה **איתמר** כתב הראב"ד פי' לענין טבילה שהוא צריך טבילה אעפ"י שטבל כבר לשם עבדות אבל לקבל עליו עול מצות א"צ שכבר קבל עליו מתחלה מדעתו הלכך משחררין אותו בע"כ אבל מתחלה אין מטבילין אותו לשם עבדות אא"כ קבל מדעתו לשום עבדות חוזר ומשחררו אח"כ בע"כ ומ"מ אין צריך ג' לטבילת שחרור מדאמרי' בקדושין פ' האומר כל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי ואמר' התם גר נמי לאו בינו [לבינו] הוא דאמרי' א"ר יוחנן גר צריך ג' ואקשי' אלא מעתה הנותן פרוטה לשפחתו וא"ל הרי את מקודשת לאחר שאשחרריך שבידו הוא ה"נ דהוו קדושין ש"מ דגבי משוחררת לא בעינא ג' ע"ג ג) וי"ל דהיינו **טעמא** (דאין) [דהוי] **ממזר** מראשון (אלא) מדרבנן שנשאה ע"פ ב"ד וכיון דאם זינתה ברצון הוי ממזר מדאורייתא לכ"ע אם בא עליה בעל השתא שנשאת ע"פ ב"ד בעד א' הוי ממזר מדרבנן אבל לרבנן אפילו זינתה ברצון אינו ממזר דחייבי לאוין הן עכשיו שנשאה ע"פ ב"ד אינו ממזר אפילו מדרבנן שאין בו איסור כלל. אלא משמע דבין לרבנן בין לר"ע הוי ממזר מדרבנן ע"י נשואין שמא יאמרו גרש זה ונשא זה אבל ע"י זנות אינו ממזר אפי' מדרבנן והא דאמרי' בשומרת יבם שאין הולד ממזר פרש"י משום דכתיב לא תהיה אלמא יש בה הויה ואע"ג דכתיב נמי ואשה אל אחותה לא תקח ולא יקח איש את אשת אביו דמשמע דאית ביה קיחה ובמסכת קדושין פ' האומר ילפינן מהני תרי קראי דלא תפסי בה קדושין לא דמי לא יקח ללא תהיה. **ומיהו קשיא** לי **להאי פירוש** דהא בפרק הזורק תנן בתרתי בבי דיש ממזר מיבמה דתנן התם כל ערוה שאמרו צרותיהן מותרות וכו' הכונס

א) נראה דצ"ל ומשמע דמן הנשואין הוי ממזר מדרבנן לד"ה ואפי' לשמעון התימני. ב) מתיבת הא דאתמר עד בעינא ג' שייך לעיל מ"ז ע"ב. ג) אולי צ"ל ויש מפרשים דהיינו טעמא וכו' שאין בו איסור כלל ולא נהירא אלא משמע דבין לרבנן וכו'.

ועל הסוטה שאין הולד ממזר [א] נדה דהא תפסי בה קידושין שנאמר [1] ותהי נדתה עליו אפי' בשעת נדתה תפסי בה קידושין סוטה נמי דהא תפסי בה קידושין תניא נמי הכי א)[ב] הכל מודים בבא על הנדה ועל הסוטה ועל שומרת יבם שאין הולד ממזר ואביי שומרת יבם מספקא ליה אי ג)כרב אי כשמואל: א"ר שמעון בן עזאי כו': תני שמעון בן עזאי אומר מצאתי מגלת יוחסין בירושלים וכתוב בה איש פלוני ממזר מאשת איש וכתוב בה ג)משנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי וכתוב בה מנשה הרג את ישעיה אמר רבא מידן דייניה וקטליה אמר ליה משה רבך אמר [2] כי לא יראני האדם וחי ואת אמרת [3] ואראה את ה' יושב על כסא רם ונשא משה רבך אמר [4] מי כה' אלהינו בכל קראנו אליו ואת אמרת [5] דרשו ה' בהמצאו משה רבך אמר [6] את מספר ימיך אמלא ואת אמרת [7] והוספתי על ימיך חמש עשרה שנה אמר ישעיה ידענא ביה דלא מקבל מה דאימא ליה ואי אימא ליה אישוייה מזיד אמר שם איבלע בארזא אתיוה לארזא ונסרוה כי מטא להדי פומא נח נפשיה משום דאמר [8] ובתוך עם טמא שפתים אנכי יושב מכל מקום קשו קראי אהדדי ואראה את ה' כדתניא [ג] כל הנביאים נסתכלו ז)באספקלריא שאינה מאירה משה רבינו נסתכל באספקלריא המאירה דרשו ה' בהמצאו ה)[ד] הא ביחיד הא בצבור ויחיד אימת אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה [ה] אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים את מספר ימיך אמלא תנאי היא דתניא את מספר ימיך אמלא אלו

והבא על הסוטה. אשת איש שזינתה וקיימא לן דאסורה לבעלה בפ"ק (לעיל דף יא:) מה אני מקיים אשר הוטמאה (דברים כד) לרבות סוטה שנסתרה. ואע"ג דחייבי לאוין היא מודה בה רבי עקיבא דפליג אדרבנן במתני' (לעיל מד.) במחזיר גרושתו וקאמר דהולד ממזר אע"ג דלאו חייבי לאוין דשאר הוא הכא מודי דאין ולד ממזר וכל שכן לאידך רבי עקיבא בר פלוגתא דשמעון התימני לא הוי ממזר משום דסוטה לאו מחייבי לאוין דשאר היא: **דהא תפסי בה קידושין.** לאשה ו) דאף לאחר שזינתה לא פקעו מינה קידושיה הראשונים: **נדה דכתיב ותהי נדתה עליו.** תהי לשון הויה דקידושין עליו: **שומרת יבם.** (א) לאחד מן השוק בלא חליצה שאין הולד ממזר. ואפילו לרבי עקיבא דפליג אדרבנן במתני' וטעמא משום דקידושין תופסין בה מדאפקיה רחמנא ללאו דידה בלשון הויה דכתיב (דברים כה) לא תהיה בת הויה היא והכי קאמר לא תהיה אשת המת לא תתקדש אשת המת בקדושין לאיש זר אלמא קדושין תפסי בה: **ואביי מספקא ליה.** האי לא תהיה לאיש זר: **אי כרב.** דאמר בפרק האשה רבה (לקמן דף צב:) מנין שאין קידושין תופסין ביבמה דכתיב לא תהיה אשת המת לאיש זר לא תהיה בה הויה לזר והולד ממזר: **אי כשמואל.** דאמר (שם) בעניותינו בעניות דעתינו צריכה גט דמספקא לן אי להכי הוא דאתא כדקאמר רב או דלמא לאוקמה בלאו אתא וקידושין תפסי בה מדאפיק לאו דידיה בלשון הויה: **משנת רבי אליעזר ב"י קב ונקי.** קב מדה קטנה כלומר במקומות מועטים הוא נזכר א] במשנה ז) [או בברייתא]: **ונקי.** בכל מקום שנזכר הלכה כמותו: **בהמלאו.** משמע פעמים שאינו מלוי: **אמלא.** לאו לשון תוספת אלא משלים ולא יותר: **ידענא ביה.** במנשה דלא מקבל תירוצא דטעמא דקראי אלא קטיל לי ואי אימא ליה ולא מקבל אישויי' ליה מזיד בהריגתי דעכשיו הוא סבור להורגני בדין מוטב שאברח מפניו: **כי מטא.** נרגא: **להדי פומא.** דישעיה: **נסרוה לפומיה ונח נפשיה.** ומשום הכי איענש לנסורי פומיה משום דקרינהו לישראל עם טמא שפתים מדעתו שלא צוה לו הקב"ה ולא מחמת תוכחה דכתיב ח) ואומר אוי לי כי נדמיתי: **נסתכלו באספקלריא שאין מאירה.** וכסבורים לראות ולא ראו ומשה נסתכל באספקלריא המאירה וידע שלא ראהו בפניו:

שני

דמתני' קאי דלא אסר אלא חייבי לאוין דשאר וא"ת א"כ אמאי איצטריך למנקט הכל מודים בשומרת יבם אמאי תיסק אדעתא למימר דהוי ממזר טפי מבשאר חייבי לאוין דלאו דשאר [א] וי"ל דאליבא דרב דאמר אין קידושין תופסין ביבמה איצטריך לאשמועינן שפיר דלא הוי ממזר וטעמא אר"ת דהוי כעובד כוכבים ועבד שאין בה קידושין לשום אדם [ב] וליכא נמי לאו בת קידושין היא אלא ביאה הוא דלית בה [ג] ואפי' למ"ד דהוי ממזר מעובד כוכבים ועבד [ד] מ"מ אין ממזר מיבמה דכיון דיבמה עומדת לחלוץ כמו ליכא חשיבא בת תפיסת קידושין [ה] וא"ת לשמואל תפשוט מהך ברייתא דאין קידושין תופסין ביבמה דאי תופסין לא הוה צריך לאשמועינן דאין הולד ממזר וי"ל דשמואל מספקא ליה דלמא ברייתא היא גופה אתא לאשמועינן דקידושין תופסין ביבמה וא"ת היכי קמ"ל דתפסי הא אפי' לא תפסי לא הוי ממזר דשמואל אית ליה לעיל (דף מה.) דעובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר וי"ל דשפיר משמע דתפסי בה קידושין מדכייל לה בהדי סוטה ונדה משמע דבכולהו לא הוי הולד ממזר משום דתפסי בהו קידושין והא דקאמר ואביי מספקא ליה אי כרב אי כשמואל לא כפירוש הקונטרס דאפי' לרב אין הולד ממזר כדפי' [ו] אלא להכי לא נקט שומרת יבם משום דשמא תפסי בה קידושין כדשמואל ופשיטא דלא הוי ממזר ואין שום חידוש להשמיענו [ז] וא"ת ואמאי הוי ממזר משומרת יבם לשום תנא (ב) כיון דהוי כעובד כוכבים ועבד דלא תפסי קידושין לא לדידיה ולא לאחריני וברייתא דהאשה רבה (לקמן דף צב. ושם) נמי דקתני זו דברי ר' עקיבא דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין אבל חכמים אומרים כו' משמע דלרבנן לא הוי ממזר משום דקידושין תופסין ולפי' ר"ת אפי' אין קידושין תופסין לא הוי ממזר ואר"י דלמ"ד דהוי ממזר לר' עקיבא מחייבי לאוין דלאו דשאר נמי הוי ממזר מיבמה לשוק ומעובד כוכבים ועבד אע"ג דלא דמו לאשת אב דהא מוי"ו דולא יגלה נפקי כולהו וסמיך ליה לא יבא ממזר ולא ילפינן מידי מאשת אב אלא בהדיא כתיב בכולהו ממזרות [ח] אבל לתנא דמתניתין דאין ממזר לר' עקיבא אלא מחייבי לאוין דשאר ולא דריש וי"ו דולא יגלה לא נפקי שום חייבי לאוין אלא מאשת אב בעינן דליהוי דומיא דאשת אב דלא תפסי בה קידושין לדידיה ותפסי בה לאחריני וה"פ דברייתא דהאשה רבה (ג"ז שם) זו דברי ר' עקיבא דאמר אין קידושין נמי תפסי בכל חייבי לאוין דלאו דשאר פי' מוי"ו דולא יגלה שמעינן בכולהו דהוה ממזר ולהכי אין קידושין תופסין נמי בכולן ולהכי אין לחלק בין לאו יבמה לשוק לשאר לאוין כדפירשתי אבל חכמים אומרים אין ממזר מיבמה דכיון דקידושין תופסין בחייבי לאוין דלאו דשאר ולא הוי ממזר מינייהו לא הוי ממזר נמי מיבמה לשוק אע"ג דאין קידושין תופסין בה כיון דלא דמיא לאשת אב [ט]: **סוטה** נמי דהא תפסי בה קדושין. פי' בקונט' דאף לאחר שזינתה לא פקעי מינה קידושיה הראשונים [י] וק' לר"י דנדה נמי לא פקעי קידושיה ואפילו הכי איצטריך קרא לאתויי דתפסי בה קידושין [יא] ואר"י דגרס וכן ברוב ספרים סוטה נמי הא כתיב בה הויה ותפסי בה קידושין פי' שגרשה ומחזירה והויה דכתיב בה היינו קרא להיות לו לאשה דמוקמינן בפ"ק (לעיל יא: ושם) לרבות סוטה [יב] וכן משמע בפרק יש מותרות (לקמן ד' פה:) דבסוטה ודאי תפסי קידושין [יג] ולא פליגי אלא אי אית לה כתובה אי לאו דקאמר סוטה ודאי איכא בינייהו דמ"ד דאורייתא הא נמי דאורייתא ואית לה כתובה כו' והיינו על כרחך במחזיר סוטה אחר שגירשה דאי לא גירשה כיון דזנתה הפסידה כתובתה ובפרק עשרה יוחסין (קדושין ד' עח.) נמי משמע דלהיות לו משמע לשון הויה דקאמר ושניהם מודים במחזיר גרושתו שאם בעל ולא קידש שאין לוקה דרך הויה אסרה תורה וא"ת בסוף האומר בקידושין (ד' סח. ושם) ור' עקיבא כי תהיין במאי מוקי לה לוקמה במחזיר סוטה וכ"ת דכי תהיין מיותר וסוטה נפקא לן מקרא דלהיות לו לאשה א"כ היכי מוקי לה באלמנה לכ"ג וכדר' סימאי הא כתיב לא יחלל חילולין הוא עושה ואין עושה ממזרים וי"ל דלא בעי לאוקמא בסוטה משום דסוטה משמע שהיא שנואה בתחלת נישואין וא"ת ולוקמה בסוטה ולבועל וי"ל דמי כתיב כי תהיין לבועל כדקאמר התם מי כתיב כי תהיין לכהן א"נ בבועל לא כתיב הויה ולא תפסי בה קידושין [יד] פר"ח דמסוטה נהי דלא הוי ממזר מדאורייתא מדרבנן מיהא הוי ממזר מידי דהוי (לקמן פז:) אאשה שהלך בעלה למדינת הים ואמרו לה מת בעליך וניסאת ואח"כ בא בעלה דהולד ממזר ותלא מזה ומזה [טו] ואין ראיה דהתם קנסוה כי היכי דתידוק אבל הכא אין צריך לקונסה כדי שלא תזנה תחת בעלה [טז] ועוד דבריש יש מותרות (לקמן ד' פה: ושם) קאמר גבי סוטה למ"ד דמרגלא ליה הא איהי מרגילתו ואי הוי ממזר אפילו מדרבנן לא מרגלא ליה כדאמר התם גבי חלוצה [יז] א): **אי כרב אי כשמואל.** מתוך פי' הקונט' משמע דלרב ליכא לאו ביבמה דפי' אי כרב דאמר בהאשה רבה (לקמן ד' צב:) מנין שאין קידושין תופסין ביבמה שנאמר לא תהיה וגו' לא תהא בה הויה לזר והולד ממזר [יח] ואי כשמואל דמספקא ליה אי להכי הוא דאתא כדקאמר רב או לאוקומי ללאו הוא דאתא וקידושין תפסי בה מדאפיק לאו דידה בלשון הויה ואין נראה דאמרינן בהאומר בקידושין (ד' סח. ושם) מאי יבמה שהיא בלאו ט) לא תפסי בה קידושין אלמא איכא לאו אפילו למ"ד דלא תפסי בה קידושין ובכל מקום חשיב יבמה לשוק חייבי לאוין ואותם ששאלו לר' יהושע בני גרות דבית הלל לב"ש (לעיל ד' טו:) דקבעי למילף יבמה לשוק בקל וחומר מאלמנה משמע דאיכא לאו ואומר רבינו תם דלכולי עלמא אית בה לאו וה"ק לקמן ושמואל מספקא ליה אי ללאו [יט] הוא דאתא ותהיה אורחיה י) דקרא (ג) או לאשמועינן דלקי אקידושין [כ] או לקידושין דלא תפסי נמי הוא דאתא: **אשוייה** מזיד. פר"ח שרצה להשיבו דבמשה כ) כתיב ויראו את אלהי ישראל (שמות כד):

עין משפט נר מצוה

קנא א מיי' פ"ד מהל' אישות הל' יב סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן מד סעיף ו:

קנב ב מיי' פט"ו מהל' איסורי ביאה הלכה א סמג לאוין קיז טוש"ע שם סימן ד סעיף יג:

קנג ג מיי' פ"ז מהלכו' יסודי התורה הל' ו:

קנד ד ה מיי' פ"ב מהל' תשובה הל' ו:

תורה אור השלם

1. וְאִם שָׁכֹב יִשְׁכַּב אִישׁ אֹתָהּ וּתְהִי נִדָּתָהּ עָלָיו וְטָמֵא שִׁבְעַת יָמִים וְכָל הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו יִטְמָא: ויקרא טו כד
2. וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לִרְאֹת אֶת פָּנָי כִּי לֹא יִרְאַנִי הָאָדָם וָחָי: שמות לג כ
3. בִּשְׁנַת מוֹת הַמֶּלֶךְ עֻזִּיָּהוּ וָאֶרְאֶה אֶת אֲדֹנָי יֹשֵׁב עַל כִּסֵּא רָם וְנִשָּׂא וְשׁוּלָיו מְלֵאִים אֶת הַהֵיכָל: ישעיהו ו א
4. כִּי מִי גוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹהִים קְרֹבִים אֵלָיו כַּיְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּכָל קָרְאֵנוּ אֵלָיו: דברים ד ז
5. דִּרְשׁוּ יְיָ בְּהִמָּצְאוֹ קְרָאֻהוּ בִּהְיוֹתוֹ קָרוֹב: ישעיהו נה ו
6. לֹא תִהְיֶה מְשַׁכֵּלָה וַעֲקָרָה בְּאַרְצֶךָ אֶת מִסְפַּר יָמֶיךָ אֲמַלֵּא: שמות כג כו
7. וְהֹסַפְתִּי עַל יָמֶיךָ חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וּמִכַּף מֶלֶךְ אַשּׁוּר אַצִּילְךָ וְאֵת הָעִיר הַזֹּאת וְגַנּוֹתִי עַל הָעִיר הַזֹּאת לְמַעֲנִי וּלְמַעַן דָּוִד עַבְדִּי: מלכים ב כ ו
8. וָאֹמַר אוֹי לִי כִי נִדְמֵיתִי כִּי אִישׁ טְמֵא שְׂפָתַיִם אָנֹכִי וּבְתוֹךְ עַם טְמֵא שְׂפָתַיִם אָנֹכִי יוֹשֵׁב כִּי אֶת הַמֶּלֶךְ יְיָ צְבָאוֹת רָאוּ עֵינָי: ישעיהו ו ה

מוסף רש"י

הובא בעמוד הבא.

תוספות ישנים

א) והקשה הר' נתנאל כיון דנפקא לן מחזיר סוטתו מלא יוכל בעלה הראשון וכו' ואמרינן הכא דהולד כשר א"כ מאי טעמא דרבי עקיבא דאמר במחזיר גרושתו הולד ממזר. בשלמא לפ"ה ניחא דנימא דקרא דלא יוכל לא איירי כלל במחזיר סוטתו [אלא] במקיים סוטתו איירינן הכא דאית בה ראיה דאין הולד ממזר מטעם דלא פקעי קדושי ואפי' החזירה אין הולד ממזר לר"ע נמי כיון דאנתק לאו דלא יוכל לגבי מקיים סוטתו דהא אית בה הויה משום דלא פקעי קדושי מעתה נאמר הואיל ואשתראי הלאו אישתרי ואפילו החזירה לא יהיה הולד ממזר אבל במחזיר גרושתו יהא הולד ממזר אבל לפי הר"י דמקרא דלא יוכל שמעי' דאית הויה במחזיר סוטתו ואין הולד ממזר מאי שנא מחזיר גרושתו ממחזיר סוטתו. הא כולהו נפקי מחד קרא מלא יוכל וכו' וכתיב בתר כן הויה להיות לו לאשה. וי"ל דר"ע יתרץ שאני מחזיר גרושתו דכתיב בגופה תועבה אבל בסוטה לא. ואומר ראש"י כי מזה נוכל

תוס' חד מקמאי

ליבמתו והלכה צרתה ונשאת וכו' תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה וכו' ובפרק האשה רבה נמי תנן בהדיא דיש ממזר מיבמה אלא ודאי אליבא דר"ע דברייתא דלא בעי שאר יש ממזר מיבמה ומתני' בפרק החולץ ובפ' האשה רבה אליבא דר' עקיבא (דמתני' דבעי) [דברייתא דלא בעי] שאר והכל מודים דקא' הכא

מסורת הש"ס

א) קידושין סח., ב) [לעיל יג: לקמן צב: נו.], ג) [לעיל לז. לקמן ס. עירובין סב: גיטין סז. בכורות כג:], ד) [שני פרושים אמלא זו תמלא בתי"ט פ' ל' דכלים מ"ב], ה) לקמן קה. ר"ה יח., ו) [לאישה רש"ש], ז) [רש"ל], ח) [ישעיהו ו], ט) [נ"ל ולא תפסי כו'], י) גירסת רש"ל ולאשמועינן דלקי אקדושין או אתי למה דלא תפסי קדושין הס"ד, כ) נ"ל דבמשה נמי כתיב. יעב"ץ,

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שומרת יבם שנשאה אחד מן וכו' במתניתין דמחזיר גרושתו וטעמא: (ב) תוס' ד"ה (בעמוד הקודם) הכל מודים וכו' מידי דהוי אעובד כוכבים ועבד כו': (ג) ד"ה אי כרב וכו' אורחיה דקרא ולאשמועינן דלקי אקידושין או אתי נמי לאשמועינן דלא תפסי קידושין הס"ד:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה משנת ראב"י קב ונקי וכו'. במשנה או בברייתא עכ"ל. ובד"ה ונקי בכל מקום שנזכר הלכה כמותו עכ"ל. מבואר מזה שדעתו כדעת האומרים בהא דקיי"ל משנת ראב"י קב ונקי דהלכה כמותו היינו אף בברייתא וכן מוכיחין דברי רש"י בקידושין (דף סב ע"ב) בד"ה כמאן וכו'. וכן מוכיחין דברי הש"ס ביבמות דף לז ע"א ומוקי לה ראב"י אליבא דהלכתא דלא תקשי הלכתא אהלכתא ויעו"ש דף לז ע"ב ברש"י ד"ה הלכתא אהלכתא דקיי"ל משנת ראב"י קב ונקי וכו' עכ"ל. והתם בברייתא הוא וש"מ דאף בברייתא איתא לכללא הדין. ולהאומרים דוקא במשנה קשה מסוגיא זו דאיך ובמה יפרשוה אם לא שידחקו לומר דידע הש"ס דבמקום הזה הלכה כראב"י אף שהוא בברייתא וצ"ע. אחרי העיון למדתי ליישב בזה. די"ל בהכרח ישנן סוגיות מחולקות בזה. דלקמן דף ס ע"א פריך ומי סבר לה כוותיה והא קיי"ל משנת ראב"י קב ונקי ואילו בהא אמר ר"ע אמר רב אין הלכה כר"א ומסיק קשיא ולפי הכלל הידוע דכל דלא אמר הש"ס תיובתא אלא אמר קשיא יש תירוץ להקושיא צריך להבין מה תירוץ יש בזה ובהכרח לומר דרב ס"ל דבברייתא אין הלכה כראב"י וא"כ תו לא ק"מ להני בעלי כללים ודו"ק ועי' מחנה ראובן בחדושי יבמות לדף ס ע"א מ"ש בזה:

מוסף תוספות

א. דיבמה לשוק לאו חייבי לאוין דשאר היא. רשב"א. ב. ולא הוי דומיא דאשת אב. ר"פ. ג. דיבם נמי לא תפיס בה מחמת קידושין אלא מחמת ביאה. ר"פ. ד. א"כ לא בעינן דומיא דאשת אב וס"ד דה"נ הואיל ולא תפסי בה קידושין דליהוי הולד ממזר. ר"פ. ה. ולא כמו שפרש"י דהיינו טעמא דלא הוי ממזר משומרת יבם משום דכתיב לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר דמשמע ליה לא תתקדש לזר אלמא תפסי בה קידושין. תוס' הרא"ש. ו. דבין תפסי בה קידושין ובין לא תפסי בה לא הוי ממזר. תוס' הרא"ש. ז. [ו]הוא הדין דהוה מצי למימר מספקא ליה כמו שמואל. תוס' הרא"ש. ח. ולא מרבינן חייבי לאוין ממשמעות דקרא אלא מריבויא דקרא דולא יגלה, כך יש לי לרבות הני דלא דמו כמו הני דדמו לאשת אב, ואדרבה אפי' הני דלא משתמעי מן הפסוק אנו מרבים דהיינו חייבי לאוין דלאו דשאר. ר"פ. ט. והנהו חכמים דאמרי אליבא דר' עקיבא מיירי כדמפרש התם בתלמודא דלא אמר ר"ע הולד ממזר אלא בחייבי לאוין דשאר אבל בחייבי לאוין גרידי לא. מ"י הגלס. י. דכיון דכל זמן יהא הולד ממזר אין לומר דמשום שגרשה היא אסור טפי, דמה גריעותא יש בה אחר הגירושין יותר מלפני הגירושין, וכיון דסברא הוא לומר דאחר הגירושין אין הולד ממזר בהא תליא. קידושין סח. תוס' ד"ה סכל. יא. סוטה היינו קרא למקדש סוטה אחר שנתגרשה. תוס' הרא"ש. יב. דמשמע שאם החזירה איכא הויה וכיון דתפסי בה קידושין אין הולד ממזר. קידושין סח. תוס' ד"ה סכל. יג. אם גירשה והחזירה. תוס' הרא"ש. יד. דפשיטיה דקרא באבעל קאי. תוס' הרא"ש. טו. והרי כמו סוטה. מ"י הגלס. טז. [ד]באשת איש מזנה אסורה לבעלה שלא תזנה, שאם נפסלה לזנות לא תשמע לדברינו. מ"י הגלס. יז. דלא מרגלא ליה משום דבנה ספק מדרבנן דחלוצה אינה פסולה אלא מדרבנן. מ"י הגלס. יח. [וא"כ] ליכא לאו. מ"י הגלס. יט. גרידא. תוס' הרא"ש. כ. [ד]נקט לשון הויה לומר שאם קידשה אחד מן השוק לוקה דדרשינן לא תהיה לאיש זר בקידושין, כדאשכחן בפ' האומר בקידושין (עח.) גבי כהן גדול שקידש את האלמנה דלוקה. תוס' הרא"ש.

אלו שני דורות זכה משלימין לו לא זכה פוחתין לו דברי ר' עקיבא וחכמים אומרים זכה מוסיפים לו לא זכה פוחתין לו אמרו לו לרבי עקיבא הרי הוא אומר והוספתי על ימיך חמש עשרה שנה אמר להם משלו הוסיפו לו תדע שהרי נביא עומד ומתנבא [1]הנה בן נולד לבית דוד יאשיהו שמו ועדיין לא נולד מנשה ורבנן מי כתיב מחזקיה לבית דוד כתיב אי מחזקיה נולד אי מאינש אחרינא: אשתו שמתה וכו' יבמתו שמתה וכו': אמר רב יוסף כאן שנה רבי משנה שאינה צריכה:

הדרן עלך החולץ

רבן גמליאל אומר אין גט אחר גט ולא מאמר אחר מאמר ולא בעילה אחר בעילה ולא חליצה אחר חליצה וחכמים אומרים [א]יש גט אחר גט [ב]ויש מאמר אחר מאמר [ג]אבל לא אחר בעילה ולא אחר חליצה כלום [ד]כיצד עשה מאמר ביבמתו ונתן לה גט צריכה הימנו חליצה עשה מאמר וחליצה צריכה הימנו גט עשה מאמר ובעל הרי זו כמצותה [ה]נתן גט ועשה מאמר צריכה גט וחליצה נתן גט ובעל צריכה גט וחליצה נתן גט וחלץ [ו]אין אחר חליצה כלום חלץ ועשה מאמר נתן גט ובעל או בעל ועשה מאמר נתן גט וחלץ אין אחר חליצה כלום

אחת

שני דורות. שנים שפוסקין לאדם בשעת לידתו: **זכה מוסיפין לו.** והאי אמלא לשון תוספת הוא: **משלו הוסיפו לו.** אלא שמתחלה היו רוצים לפחות משניו: **תדע.** שמתחלה כשנולד נפסקו לו כל אותו תוספת: **שהרי נביא נתנבא.** בימי ירבעם שנים הרבה קודם הנה בן נולד לבית דוד יאשיהו שמו ובשעת חליו של חזקיה עדיין לא נולד מנשה שממנו יצא יאשיהו הוי אומר בשעת חליו גזרו לפחות משניו וכשזכה השלימו לו: **משנה שאינה צריכה.** דזיל קרי בי רב הוא עליה בחייה[א] שלא נאסרה אחותה אלא בחייה:

הדרן עלך החולץ

רבן גמליאל אומר. סדר משנה זו שלא תטעה לשבש הגירסא שבספרים סדר יבם אחד ויבמה אחת תחלה מפרש דין גט וחליצה וביאה שאחר מאמר ואח"כ מפרש דין מאמר וביאה וחליצה שאחר הגט ואח"כ דין מאמר וגט וביאה שאחר החליצה ואח"כ דין מאמר וגט וחליצה שאחר הביאה וכן סדר יבם א' ושתי יבמות: **אין גט אחר גט.** שתי יבמות לאדם אחד מאח אחד ונתן גט לזו וגט לזו אינו אסור בקרובות שניה דאי קמא אהני הא פקעה זיקה דתרווייהו והוי כמגרש נכרית ואי קמא לא אהני למידחי בתרא נמי לא אהני והלכך לאו גרושתו היא. וכן שני יבמין ליבמה אחת ונתן זה גט וזה גט האחרון אינו כלום ומותר בקרובותיה וטעמא כדפרישית: **ולא מאמר אחר מאמר.** בין ביבם אחד לשתי יבמות בין שני יבמים ליבמה אחת האחרון אין כלום לפסול את הראשונה עליו ואינה צריכה הימנו גט ולא ליאסר בקרובות השניה: **ולא בעילה אחר בעילה.** בא על זו וחזר ובא הוא או אחיו על צרתה ביאת זנות בעלמא הוא ואין אסור בקרובותיה: **יש גט אחר גט.** דקמא לא דחה לגמרי הלכך אכתי איכא פלגא זיקה דהא בעיא חליצה הלכך אהני בתרא והויא גרושתו ואסור בקרובותיה: **כיצד.** לאו אפלוגתא קאי אלא מלתא באנפי נפשה היא ואיבם אחד ואיבמה אחת קאי והכי קאמר כיצד דין יבם ויבמה והכי מפרש בגמ'[ב]: **צריכה הימנו חליצה.** ואם רצה לכנוס לא יכנוס דכיון דהתחיל בגירושין קיימא עליה בלא יבנה[ג]: **צריכה הימנו גט.** דחליצה אפקעתה לזיקתה ובעי גט לאפקועי קדושין דיליה דחליצה לא מפקעת קידושין: **הרי זו כמצותה.** מפרש בגמרא[ד] אף זו כמצותה: **נתן גט ועשה מאמר.** באותה יבמה עצמה אפי' ר"ג מודה דיש מאמר אחר הגט דמספקא ליה אי גט דחי אי לא דחי ולמא גט לא דחי ואהני מאמר יבמין בה וכ"ש לרבנן דאמרי גט דוחה קצת ומשייר קצת אהני מאמר למיקני שיורא דגט וצריך גט למאמרו וחליצה לזיקתו ויבומי לא דמגט קמא קיימא עליה בלא יבנה: **נתן גט ובעל.** אסור לקיימה דקמה עליה בלא יבנה וצריכה גט לביאתו וחליצה לזיקתו. גט לביאתו ואפילו לר' עקיבא דאמר [לעיל י:] אין קידושין תופסין בחייבי לאוין דהא הך מתני' כולה ר' עקיבא היא כדמפרש בגמ'[ה] הכא מודי דתפסי קידושי ביאה דגט לאו כחליצה דמי (א) לאפקועי כולה זיקה הלכך לא עמדה עליו בלאו גמור: **וחליצה.** לזיקתו. ובגט לחודיה לא מפטרא (ב) ו)[כמון] שאחר כונס את יבמתו שיכול לפוטרה בגט משום דהוי ביאה פסולה משום גט קמא ולא קניא לגמרי: **אין לאחר חליצה כלום.** ואע"ג דחליצה פסולה היא דלאו היא דבעי ליבומי לא מצי ואפ"ה דחיא לגמרי ואין אחריה כלום לפי הדר ומקדש לה במאמר או בביאה לא בעינן גט ולדברי עקיבא דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין והכי מפרש בגמ' דמתני' ר"ע היא: **חלץ ועשה בה מאמר.** או נתן גט אחר חליצה או בעל אחר חליצה אינו כלום לדתני בסיפא אין אחר חליצה כלום שאין מאמר וביאה תופסין בה אחר חליצה כר' עקיבא. וגט דאחר חליצה לא הוה צריך למיתני לאשמועינן דאין כלום דלמאי ליהני ליתסר בקרובותיה הא מיתסר וקאי מחמת חליצה אלא אידי דבעי למיתני גט דאחר בעילה לכדקתני או בעל ועשה מאמר ונתן גט לאשמועינן דאין לאחר ביאה כלום תנא נמי גט דאחר חליצה והכי מפרש בגמ' [נג.]: **או בעל ועשה מאמר.** או נתן גט אחר ביאה או חלץ אחר ביאה אין לאחר ביאה כלום זיקת יבמים דגט שנתן מגרש לה לאשתו גמורה ולא בעיא חליצה ואם רצה להחזיר מחזירה וחליצה שעשה אחר ביאה אינה מועלת כלום דלאו עליה זיקת יבמין. ומאמר דלאחר ביאה לא הוה צריך למיתני דפשיטא לן דלא מהני דלמאי ליהני הא אפילו מאמר אחר מאמר ביבם אחד ויבמה אחת בתרא כמאן דליתיה דמי דמאי דאמר קעביד הא מיתסר וקאי בקרובותיה אלא אידי דתנא רישא חלץ ועשה מאמר דאיצטריך לאשמועינן כר' עקיבא דאין קידושין תופסין בחלוצתו תנא נמי בעל ועשה מאמר והכי מפרש בגמ' [שם]: **אין אחר חליצה כלום.** ארישא קאי וכדפרישית לעיל. ולישנא דסיפא דקתני או בעל ועשה או נתן גט וחלץ אתרוייהו קאי דאין לאחר ביאה כלום וגמרא [שם] קא בעי ליה:

מוסיפין לו. והא דאמר במועד קטן (דף כח. ושם) בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא תליא מילתא פשיטא דזכות גדול מועיל כדאמר בשבת (דף קנו: ושם) אין מזל לישראל ומיהו לא שכיח שישתנה המזל כדמוכח בתענית (דף כה.) גבי עובדא דר"א בן פדת:

משלו הוסיפו לו. וקרי ליה תוספת לפי מה שנגזר לפחות ע"י עון והא דאמר בפ"ק דחגיגה (דף ד: ושם) גבי איתתא מגדלא נשיא כי חזינן לורדא מרבנן דמעבר אמיליה מוסיפין ליה אר"י דניחא אפילו לר"ע דאין זה תוספת כיון שנגזרו לשום אדם:

תדע שהרי נביא עומד. וא"ת[א] והלא אם לא התפלל חזקיהו על עצמו היה מת והיתה נבואה בטלה אלא ע"כ אין הנביא מתנבא אלא מה שראוי להיות אם לא היה חוטא א"כ היכי מוכח מכאן דמשלו הוסיפו לו אפי' לא הוסיפו לו משלו וחיה כבר כל שנותיו שנגזרו לו מה שלא נתקיימה הנבואה לפי שחטא ואילו לא חטא ונשא אשה בשנים הראשונים היה מוליד ואר"י דשמא הדורות נגזרו להוולד באותו הזמן ובאותו הפרק שהם נולדים[ב] ובשני התוספת נגזר לו להוליד מנשה:

שנה רבי משנה שאינה צריכה. פ"ה דזיל קרי בי רב הוא וקשה דבכמה מקומות שונה התנא מה שבפסוק בפירוש ועוד דגרשה ומתה מותר באחותה איצטריך למידק הא לא מתה אסירא[ג] דלא כתיב בהדיא ודרשינן לה בפ"ק (דף ח:) מעליה בחייה כל שבחייה אפילו נתגרשה אלא נראה לר"י דיבמתו היא משנה שאין צריכה דכיון דתנא אשתו כ"ש יבמתו א):

הדרן עלך החולץ

רבן גמליאל. אין מאמר אחר מאמר. אתי אפי' כרבנן דרבי עקיבא אע"ג דקידושין לדידהו תופסין בחייבי לאוין[ד] ותפסי קידושין אחר ביאה[ה] התם הוא משום דהוו קדושין דאורייתא דע"י ביאה פקעה זיקה[ו] אבל הכא שהיא זקוקה לו[ז] אין לו לתפוס אלא מדרבנן[ח] ולא תקון רבנן שיהא מאמר אחר מאמר[ט] ולהכי לא קאמר בגמרא עלה זו דברי ר' עקיבא ולא כמו שפי' ריב"ן דר"ג כר"ע[י]:

ולא בעילה אחר בעילה. היינו אחר בעילה כשרה אבל אחר בעילה פסולה כגון ביאה שאחר הגט יש אחריה ביאה כי היכי דיש אחריה מאמר[יא] כמו שמפרש בגמ': **ולא** חליצה אחר חליצה. היינו אפילו אחר חליצה פסולה[יב]: **עשה** מאמר ביבמתו ונתן לה גט צריכה חליצה. היינו בנתן גט סתם אף לזיקתו אבל אם נתן גט למאמרו שריא אף ליבם דאמר בפ' ד' אחין (לעיל דף לב.) דהותרה אפי' היא דמאי דעבד שקליה[יג]: **עשה** מאמר וחלץ צריכה הימנו גט. הכא לא תני אין אחר חליצה כלום משום דאכתי צריכה גט למאמר שכבר ולא תני ליה אלא היכא דלאחר חליצה אין צריך לעשות כלום: **חלץ** ועשה מאמר כו'. אומר ריב"ן לא הוה צריך למיתני כלל דכיון דתנא נתן גט וחלץ אין אחר חליצה כלום אע"פ שהיא חליצה פסולה[יד] כ"ש דאחר חליצה כשירה אין אחריה כלום אלא כל הענינים שונה:

עשה

א) [ויקרא יח], ב) [לקמן נב.], ג) [דברים כה], ד) [שם], ה) [לקמן נג:], ו) [רש"ל],

◆

תורה אור השלם

1. וַיִּקְרָא עַל הַמִּזְבֵּחַ בִּדְבַר יְיָ וַיֹּאמֶר מִזְבֵּחַ מִזְבֵּחַ כֹּה אָמַר יְיָ הִנֵּה בֵן נוֹלָד לְבֵית דָּוִד יֹאשִׁיָּהוּ שְׁמוֹ וְזָבַח עָלֶיךָ אֶת כֹּהֲנֵי הַבָּמוֹת הַמַּקְטִרִים עָלֶיךָ וְעַצְמוֹת אָדָם יִשְׂרְפוּ עָלֶיךָ:

מלכים א יג ב

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה נתן גט וכו' לאפקועי. נ"ב ע"ל דף נג ע"ב דיש לאו בגט ג"כ רק דהוא אסמכתא: (ב) ד"ה וחליצה וכו' לא מפטרא כשאר יבם שכונס את יבמתו:

◆

מוסף רש"י

שייך לעמוד קודם. **ועל הסוטה.** דקינא לה ונסתרה, דהויא עליו בלאו דלא יוכל בעלה וגו' (קדושין סח.). **קב ונקי.** כלומר במקומות מועטין מוזכר במשנה, אבל נקי הוא, שהלכה כמותו בכל מקום (עירובין סב: וכעי"ז בכורות סג:) **או:** לא לימד הרבה כשאר חבריו אלא מה שאומר בבית המדרש נקי הוא שהלכה כמותו לעולם (גיטין סז.). **בהמצאו.** משמע שאינו מצוי בכל עת (לקמן קה.). **באספקלריא.** מחילה שחוללת ביניהם לשכינה, **המאירה.** כמראה זו שרואין בה, ויש שאינה מאירה להם כל כך ואין יכולין לראות ממש (סוכה מט:). **ויחיד אימת.** מצוי לו דכתיב בהמצאו (ר"ה יח.).

הדרן עלך החולץ

◆

מוסף תוספות

א. מה תדע הוא זה. תוס' הרא"ש. ב. שיש קצבה וזמן לכל דור ודור להיות נולד באותו פרק וזמן שהם נולדים. תוס' הרא"ש. ג. אע"ג דנתגרשה. ת"י השלם. ד. דמכי עבד מאמר קמא אי עביד מאמר שני הו"ל חייבי לאוין, בית אחד הוא בונה ואינו בונה שתי בתים. ר"פ. ה. כ"ש אחר מאמר. תוס' הרא"ש. ו. ונעשית היא וכו' [ו]צרתה חייבי לאוין, וכי קדיש הוו להו קדושי תורה שתופסין בחייבי לאוין. מאירי. ז. שהמאמר הראשון לא הפקיע הזיקה כולה ועדיין נשאר מקצת זיקה. ת"י השלם. ח. [ד]כל שהיא זקוקה לו אין מקום בה לקדושין כלל ואין לה דרך קנין אלא בביאה, וחכמים הוא שתקנו קדושי קנין בה לקצת דברים לחומרא ומשום גזרה, גט משום גזירת חליצה ומאמר משום גזירת ביאה. מאירי. ט. [ד]לא תקנוהו שיהיה קונה אלא היכא שהוא עושה אותו בהיתר אבל היכא דאיכא לאו בהיתר אחר הוא בונה ואינו בונה שתי בתים לא תיקנו שיהא קונה מאמר. ר"פ. י. דפי' דלרבנן כיון דקידושין תופסין אחר ביאה ה"ה אחר מאמר וכי קאמר לקמן זו דברי ר"ע ה"ה דהכא הוה מצי למימר כן. ת"י השלם. יא. [ד]ביאה שאחר גט יש עליה עדיין זיקת יבום ולא סגי לה בגט אלא בעיא גט וחליצה. ר"א מן הסר. יב. שאם נתן גט או מאמר או חלץ לשניה לא נשארה זיקה לשלישית. ר"א מן הסר. יג. והוא כמו שלא עשה בה מאמר. רש"י לעיל נ"ג. יד. שאילו רצה לייבם אינו רשאי שכבר נפסלה עליו בגט מדרבנן. ריטב"א.

א א מיי' פ"ה מהלכות יבום הלכה יד טוש"ע אה"ע סימן קע סעיף ג:

ב ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:

ג ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף יב:

ד ד מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעי' ב:

ה ה מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף ט וסעיף י:

ו ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף יד:

◆

תוספות ישנים

לתרץ קושיא דלעיל דפריך לעיל לר' עקיבא למאי איצטריך היא תועבה וכו' וצ"ע לעיל. והשתא נוכל לומר דשפיר איצטריך היא תועבה להיא גופה למימר דלא תפסי בה קדושי. דאי לא כתיב בגופה תועבה ה"א דתפסי בה קדושי ולא הוי הולד ממזר כמו בסוטה דכולהו מחד קרא נפקי דכתיב להיות וכו' א"כ תפסי בהו קדושי דקרא דלהיות קאי נמי אמחזיר גרושה עם סוטה וכו' [קמ"ל קרא דתועבה] כ"נ לרא"ש: **א)** ואע"ג דגבי יבמה איכא למידק באחותה אין באמה לא כדדייקי' בפ"ב (דף יז:). ר' יוסף לית ליה ההוא דיוקא דקסבר אין זיקה אבל בבא דאשתו צריכה שלא תדרוש כל שבחייה לדרשא אחריתא כדבעיא למדרשיה בפ"ק [דף ח ע"ב] ונשאת לאחר נמי אצטריך דלא תימא כי לא מתה נמי כיון שנשאת לאחר כמתה דמיא. מאחר דאסור להחזיר גרושתו משנשאת והוה אמינא דשרי באחותה:

◆

תוס' חד מקמאי

אליבא דר' עקיבא דמתני' דבעי שאר קאמר ולדידיה אין הולד ממזר ואע"ג דכתיב לא תהיה לא מפרשינן מניה דלא תפסי בה קדושי' וללאו הוא דאתא. והכי איתא בפ' האשה [רבה] דתניא התם זו דר"ע דאמר אין קידושי' תופסי' בחייבי לאוין אבל חכ"א אין ממזר מיבמה. ולימא אין ממזר מחייבי לאוין האי תנא דר"מ הוא דאמר מחייבי לאוין דשאר הוי ממזר מחייבי לאוין גרידי לא הוי ממזר א) ורבנן דאמרין אין קדושין תופסי' איכא למימר דרב תנא הוא ופליג א"נ אמר ב) לך רב הונא אנא דאמר ביבמה כה"ג דתנינן הרי את מקודשת לי ע"מ שיחלוץ לך יבמיך וכו' אינה מקודשת אלמא אין קדושין תופסין ביבמה שאילו היו קדושין תופסין ביבמה לא הוי דבר שלא ב"ל. וס"ל לרב דלא מתוקמה התם מתניתא כר"מ דהא לר"מ אדם מקנה דשלב"ל כדתניא קונם שאיני עושה לפיך א"צ להפר ר"מ אומר יפר שמא תעדיף עליו יותר מן הראוי לו ולא ס"ל לרב התם אוקימתא דאוקמ' רבה בר בר רב הונא בריה דר"י באומר יקדשו ידים לעושיהם. ושמואל מספקא ליה וס"ל אין ממזר מיבמה ממזר ודאי אבל ספק ממזר הוי וכיון דקי"ל כשמואל יש ממזר ספק מיבמה והא דתניא הכל מודים בבא על הנדה ועל הסוטה ועל שומרת יבם שאין הולד ממזר. (בנדרים) [לצדדין] קתני בנדה אינו ממזר כלל אפי' בספק בשומרת יבם אין ממזר ודאי אבל ממזר ספק הוי. ואסור בממזרת ואסור בישראלית. ואית דבעי מימר

דאע"ג דס"ל לרב דאין קידושין תופסין מודה הוא דאין הולד ממזר ולא פליג אמתניתא. ושמואל נמי אע"ג דמספקא ליה אם קידושין תופסין בה או לא מ"מ מודה הוא דאין הולד ממזר [מ]ממאי דאמר רב הכא דלאביי מספקא בשומרת יבם אי כרב או כשמואל ולא משמע הכי אלא משמע דהא בהא תליא אם אין קידושין תופסין בה הולד ממזר ואם קידושין תופסין בה הולד כשר:

א) נ"ל ורב דאמר לקמן (נ"ב) אין קידושין תופסין ביבמה. ב) נ"ל אמר לך רב הונא דאמרי כהך תנא דיבמה כהדה דתנינן בקדושין (ס"ב).